

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne. Metodyka tworzenia i charakterystyka zawartości nowej bazy danych

Author: Aneta Drabek, Arkadiusz Pulikowski

Citation style: Drabek Aneta, Pulikowski Arkadiusz (2005). Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne. Metodyka tworzenia i charakterystyka zawartości nowej bazy danych. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” nr 3 (2005), s. 12–20

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Aneta DRABEK, Arkadiusz PULIKOWSKI

Uniwersytet Śląski, KATOWICE

Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne. Metodyka tworzenia i charakterystyka zawartości nowej bazy danych*

Omówiono przygotowaną przez pracowników Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego oraz Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego bazę „Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne”. Przedstawiono kryteria doboru czasopism do bazy oraz strukturę rekordu jak również szczegóły techniczne dotyczące przygotowania bazy (w programie MS Access) i jej udostępnienia w Internecie. Na podstawie danych o 599 tytułach zgromadzonych w bazie scharakteryzowano tematykę czasopism elektronicznych, ich częstotliwość oraz możliwości dostępu do pełnych tekstów.

Polish scientific and professional electronic journals. The methods of new database compilation and its contents description. *The article describes the „Polish scientific and professional electronic journals” database created by researchers from the Silesian University. Journal selection criteria, record structure and technical details related to database development and publishing on the Internet were presented. On the basis of 599 journal titles gathered in the database, the contents, frequency and full text availability were characterized.*

1. Wstęp

Czasopisma elektroniczne – produkt jeszcze kilkanaście lat temu nieznanym przeciętnemu użytkownikowi – dziś stał się niezastąpionym źródłem informacji. Termin „czasopismo elektroniczne” definiuje się zazwyczaj jako wydawnictwo ciągłe, które wydawane jest w formie elektronicznej, a więc zapisane cyfrowo i dostępne na ekranie komputera. Czasopismo elektroniczne, ze względu na swe cechy, czyli określoną częstotliwość, związek z odpowiednią instytucją sprawczą, stałe działy itp., przypomina czasopismo drukowane, różni się jedynie sposobem dystrybucji [1]. W literaturze przedmiotu wyróżnia się podział na czasopisma elektroniczne, które są odpowiednikami wersji drukowanych oraz czasopisma istniejące wyłącznie w wersji elektronicznej [1, 2, 3, 4, 5]. Barbara Stefaniak, oprócz wymienionych powyżej dwóch grup, wyróżnia jeszcze czasopisma, które co prawda towarzyszą wydawnictwom drukowanym, ale nie są ich dokładnym odzwierciedleniem [6]. Środowisko online, w jakim najczęściej egzystują czasopisma elektroniczne, umożliwia także zmiany, aktualizacje, dodawanie

i usuwanie informacji czy dokumentów. Ze zmianami czy uzupełnieniami nie trzeba czekać, jak to było w przypadku czasopism wydawanych tradycyjnie, do kolejnego numeru. Stąd też mamy coraz częściej do czynienia z portalami czy wortalami, które są cyklicznie aktualizowane, ale nie wyodrębniają na swych stronach kolejnych numerów czy zeszytów. Zmiany te doprowadziły do rozszerzenia pojęcia „ciągłości” i stworzenia terminu „zasoby ciągłe”. Pod tym pojęciem kryją się zasoby wydawane bez ustalonego wcześniej zakończenia. Zalicza się do nich zarówno tradycyjne wydawnictwa ciągłe (czasopisma o ustalonej numeracji i/lub chronologii), jak i zasoby zintegrowane (stałe aktualizowane zasoby bez podziału na zeszyty czy numery). Spośród źródeł internetowych wyróżnia się następujące zasoby ciągłe: elektroniczne

* Drabek A., Pulikowski A.: *Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne* [online]. Katowice: Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, 2005. [dostęp: 2005-10-09]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>.

wersje czasopism drukowanych, czasopisma elektroniczne, dzienniki elektroniczne, bazy danych, grupy dyskusyjne, strony internetowe, biblioteki cyfrowe [7]. Definicja „zasobów ciągłych” znajduje odzwierciedlenie w pracach Narodowego Ośrodka ISSN w Bibliotece Narodowej, który nadaje numery ISSN także portalom i stronom internetowym. Doceniając wkład Narodowego Ośrodka ISSN w opanowanie „polskiej rzeczywistości elektronicznej” i „ponumerowanie” polskich zasobów ciągłych, chcemy nadmienić, że my w tworzeniu bazy, a następnie jej analizie, nie poszliśmy tak daleko. Ograniczyliśmy się do „klasycznych” czasopism elektronicznych, czyli takich które mają ustaloną numerację i/lub chronologię.

2. Trochę historii, czyli jak to się zaczęło

Pomysł stworzenia bazy polskich naukowych czasopism elektronicznych zrodził się jesienią 2003 roku. Zaczęło się od pytania, które zadała nam wtedy prof. Barbara Stefaniak. Brzmiało ono mniej więcej tak: Czy istnieje w Internecie baza (lub lista) czasopism elektronicznych, która obejmowałaby wszystkie polskie naukowe wydawnictwa ciągłe? Odpowiedź na to pytanie pozornie wydawała się prosta. W końcu mieliśmy wtedy do dyspozycji bazę ISSN, listę Wiktora Gawareckiego, „Katalog Mediów Polskich” przygotowywany przez Ośrodek Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego i inne wykazy tworzone na stronach bibliotek naukowych. Jednak już pobieżny przegląd czasopism elektronicznych zarejestrowanych w bazie ISSN uzmysłowił nam, że nie jest to na pewno kompletna lista wszystkich dostępnych w Internecie czasopism naukowych. Spośród 526 czasopism zarejestrowanych w bazie w 2003 roku tylko 49 ostatecznie trafiło na naszą listę. Pozostałe tytuły to gazety, biuletyny, portale i wortale, strony internetowe instytucji i bibliotek. Sukcesywnie ponawiane kwerendy (ostatnia w październiku 2005 roku) pozwoliły nam uzupełnić bazę o 13 tytułów, których nie udało nam się odnaleźć w inny sposób. W bazie ISSN 31 tytułów znalazło się już po fakcie odnalezienia ich przez nas w innych źródłach. Lista Gawareckiego miała dość odległą datę aktualizacji (2000 rok) i wiele linków było już nieaktualnych. Przeszukanie Internetu też nie dało zadowalających rezultatów. Postanowiliśmy zatem stworzyć własną bazę, która służyłaby zarówno nam, jak i wszystkim czytelnikom i użytkownikom czasopism naukowych. Miała to być nie tylko prosta lista, ale właśnie baza danych, którą można by przeszukiwać według różnych kryteriów.

3. Źródła danych

Ostatecznie przeszukaliśmy następujące źródła zawierające informacje o czasopismach elektronicznych:

- bazę danych ISSN Online,
- bazę danych BazTech – Baza zawartości polskich czasopism technicznych [8],
- listę Wiktora Gawareckiego [9],
- Index Copernicus [10],
- bazę danych Katalog Mediów Polskich [11],
- listę czasopism naukowych dostępną na stronie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu [12],
- listę czasopism naukowych dostępną na stronie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku [13],
- listę czasopism naukowych dostępną na stronie Głównej Biblioteki Lekarskiej [14],
- Polski Serwer Prawa [15],
- strony WWW wydawnictw publikujących czasopisma naukowe i fachowe: SIGMA-NOT [16], ELAMED [17], TERMEDIA [18], INFOR [19], Via Medica [20].

Oprócz tego sami przeglądaliśmy zasoby internetowe w poszukiwaniu czasopism elektronicznych.

4. Kryteria doboru czasopism do bazy

Zdecydowaliśmy włączyć do bazy czasopisma naukowe i fachowe. Ustaliliśmy następujące kryteria doboru czasopism:

a) Tematyka czasopism – W ustaleniu czy czasopismo jest naukowe lub fachowe zwracaliśmy uwagę na wydawcę lub instytucję sprawczą (najczęściej były to uczelnie wyższe, towarzystwa naukowe, instytuty naukowo-badawcze, instytuty PAN). Pominęliśmy biuletyny i gazety zawierające jedynie aktualności i felietony.

b) Kryteria formalne – Czasopisma musiały mieć własne strony zawierające przynajmniej archiwum spisów treści. Nie braliśmy pod uwagę portali typu Witryna czasopism [21], czy też inicjatywa EBIB-u [22], które zamieszczają spisy treści czasopism nie wydawanych przez siebie.

Pomimo wymienionych powyżej kryteriów strona każdego czasopisma była przeglądana szczegółowo i decyzje co do umieszczania (bądź nie) w bazie podejmowaliśmy indywidualnie. W bazie zdecydowaliśmy się umieścić, oprócz czasopism pełnotekstowych (które stanowią ok. połowy tytułów), także te które udostępniają na swych stronach abstrakty lub chociaż spisy treści. Uważamy, że spisy treści są ważną informacją poszukiwaną przez użytkowników, a poza tym być może wydawcy zdecydują się w przyszłości umieścić także pełne teksty na stronach WWW czasopism.

5. Struktura rekordu

Od początku postawiliśmy sobie za cel stworzenie bazy danych, którą będzie można przeszukiwać we-

dług różnych kryteriów. Dlatego też ustaliliśmy jakiego typu informacje o czasopismach będzie zawierać każdy rekord. Są to następujące dane:

- tytuł czasopisma,
- poprzednie tytuły czasopisma,
- ISSN – podajemy zarówno ISSN czasopisma elektronicznego (o ile istnieje) z oznaczeniem [e] oraz ISSN wersji drukowanej (z oznaczeniem [p]),
- adres (lub adresy) WWW,
- data początkowa, czyli informacja od kiedy ukazuje się czasopismo,
- data online, czyli informacja od którego rocznika czasopismo jest dostępne w Internecie,
- wydawca lub instytucja sprawcza,
- symbol UKD (informacja z bazy ISSN, lub w przypadku braku informacji w bazie, klasyfikowaliśmy samodzielnie),
- częstotliwość,
- spisy treści (informacja w formacie: rok/rocznik/numer),
- abstrakty (informacja w formacie: rok/rocznik/numer),
- pełne teksty (informacja w formacie: rok/rocznik/numer), dodatkowo w przypadku ograniczeń w korzystaniu z pełnych tekstów, podajemy rodzaj tych ograniczeń (np. dostępne dla prenumeratorów, dostępne po zalogowaniu itp.),
- informacja o dostępności (lub nie) wyszukiwarki,
- informacja o tym, czy czasopismo zostało zaliczone do periodyków fachowych,
- informacja o tym, że czasopismo istnieje tylko w wersji online,
- odnośnik do instrukcji dla autorów,
- uwagi,
- źródło indeksowania, czyli informacje gdzie znaleźliśmy dane czasopismo,
- dziedziny.

W tym miejscu należy dodać, iż na stronie pojawiają się tylko te pola, które są wypełnione. Dlatego, jeśli w rekordzie nie ma informacji np. o dostępności pełnych tekstów, wówczas ta rubryka nie wyświetli się.

6. Dziedziny

Od początku istnienia bazy zakładaliśmy wyszukiwanie czasopism według dziedzin. Jasne było, iż nie da się skorzystać z gotowych haseł, ponieważ nie ma bazy danych, ani katalogu, który by zawierał informacje o wszystkich czasopismach i dodatkowo podawał jeszcze dziedzinę. W katalogu NUKAT [23] znaleźliśmy znakomitą większość czasopism, ale tylko przy niektórych były hasła przedmiotowe odzwierciedlające ich treść. W bibliografii wydawnictw ciągłych, przygotowywanej przez Bibliotekę Narodową, wielu tytułów brakowało. Zatem musieliśmy podjąć trud samodzielnego przydziału kategorii tematycznych dla poszczególnych tytułów. W pracy tej pewną

pomocą służyły nam symbole klasyfikacji UKD, które przejęliśmy z bazy ISSN. Oprócz tego sprawdzaliśmy dokładnie tematykę czasopisma, a także instytucję sprawczą. Zastanawialiśmy się w jaki sposób szukałby tego czasopisma użytkownik. Praca wyglądała następująco. Najpierw na podstawie analizy samego czasopisma (spis treści, instytucja sprawcza, rada programowa, informacje ze strony) przydzielaliśmy kategorię tematyczną, potem sprawdzaliśmy symbol UKD w tablicach i porównywaliśmy z naszymi przydziałami. Na końcu analizowaliśmy czasopisma przydzielone do każdej z dziedzin, aby mieć pewność właściwego wyboru. Staraliśmy się, żeby hasła były z jednej strony na tyle szczegółowe, by zainteresowani mogli bez trudu je znaleźć, a z drugiej strony na tyle ogólne, aby nie okazało się, że każdą dziedzinę reprezentuje jeden tytuł. Poza tym trzeba było pamiętać także pod kątem rozwoju bazy na przyszłość. Zbytne uogólnienie sprawiłoby, iż w momencie dodawania nowych tytułów, trzeba by było zmieniać zastosowany podział. W ten sposób uzyskaliśmy listę 143 kategorii tematycznych. Jedynie medycynę potraktowaliśmy nieco inaczej. Ponieważ medycynę reprezentuje 193 z 599 tytułów, więc przyporządkowanie prawie 200 tytułom dziedziny „medycyna” dałoby długą listę czasopism, którą trudno byłoby przeglądać. Jednakże z hasła „medycyna” też nie chcieliśmy rezygnować. Dlatego też wszystkie czasopisma mają podwójny przydział. Każde czasopismo medyczne, ma oprócz kategorii „medycyna” drugą – szczegółowo uściślającą odpowiednią specjalność (np. onkologia, pediatria, choroby układu krążenia itp.). Zdajemy sobie sprawę, że stworzona przez nas lista dziedzin na pewno nie jest idealna. Będziemy nad nią jeszcze pracować i dlatego chętnie wysłuchamy wszelkich uwag na jej temat.

7. Weryfikacja danych

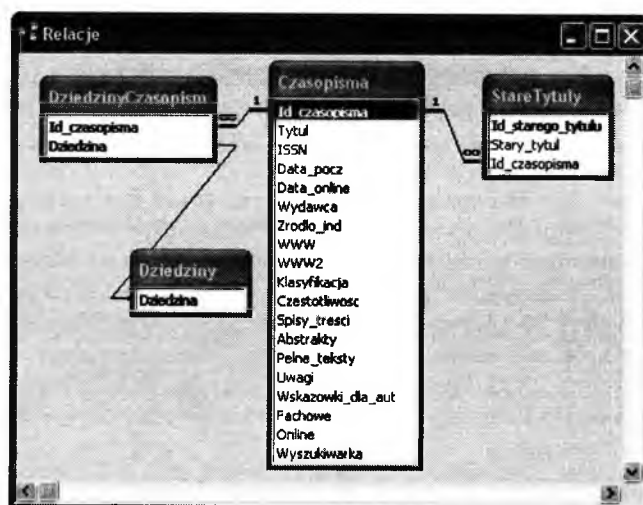
Informacje dotyczące czasopism czerpaliśmy z trzech źródeł. Podstawą była sama strona WWW czasopisma. Stamtąd pobierany był przede wszystkim tytuł, adres WWW, informacja o instytucji sprawczej, ISSN, informacje o spisach treści, abstraktach i pełnych tekstach. Wszystkie tytuły sprawdzane były w katalogu NUKAT, który jest najpełniejszą bazą czasopism polskich. Z pomocą tego katalogu weryfikowane były dane dotyczące tytułu, instytucji sprawczej, daty początkowej, tytułów poprzednich. Z bazy ISSN pochodzą informacje o numerze ISSN, symbolu UKD, tytułach poprzednich. Kilku czasopism nie znaleziono w wymienionych źródłach, stąd dane na ich temat mogą być niepełne. Jednakże większość tytułów została odszukana i dane uzupełniliśmy zgodnie z założoną strukturą. Najczęściej zmieniającą się informacją są adresy WWW, dlatego też linki sprawdzamy najczęściej.

8. Trudności

W trakcie tworzenia bazy napotymano różne trudności. Jedną z nich były nieaktualne adresy WWW. Wówczas szukano czasopism według tytułu, na stronie instytucji sprawczej, na stronie wydawcy, a w ostateczności w wyszukiwarce internetowej. Kolejnym problemem było ustalenie czy dane czasopismo spełnia założone przez nas kryteria i powinno trafić do naszej bazy. Sporo trudności sprawiały same strony. Część z nich była przygotowana nieprofesjonalnie, czasem trudno było znaleźć na stronie potrzebne informacje. Niektóre strony nie zawierały żadnych informacji poza tytułem i spisami treści. Jednak trzeba także zauważyć, że coraz więcej stron czasopism reprezentuje naprawdę wysoki poziom. Przykładem mogą być czasopisma wydawane przez gdańskie wydawnictwo Via Medica. Przyjazny interfejs, dostępne wszystkie informacje, wiele bezpłatnych pełnych tekstów – to cechy, dzięki którym te czasopisma na pewno są często wykorzystywane przez czytelników.

9. Przygotowanie bazy danych

Baza danych „Naukowe i fachowe czasopisma elektroniczne” została utworzona w programie MS Access. Jej struktura jest bardzo prosta i składa się tylko z czterech powiązanych ze sobą tabel. Większość informacji przechowywana jest w tabeli „Czasopisma”. Tabele „DziedzinyCzasopism” i „StareTytuly” zostały wydzielone z uwagi na potrzebę odwzorowa-

Rysunek 1. Struktura bazy „Naukowe i fachowe czasopisma elektroniczne”.

nia relacji jeden do wielu (jednemu czasopismu można dzięki temu przyporządkować wiele dziedzin i wiele wcześniejszych tytułów). Tabela „Dziedziny” musiała zostać wprowadzona by w formularzu służącym do wprowadzania danych można było wybierać dziedziny z listy rozwijanej. Wszystkie tabele wraz z łączącymi je relacjami zostały pokazane na rysunku 1.

Wprowadzanie danych do tabel baz danych MS Access realizuje się najwygodniej za pomocą formularza. Korzystając z tej metody utworzony został formularz przedstawiony na rysunku 2. Gromadzi on wszy-

Rysunek 2. Formularz wprowadzania danych do bazy czasopism wykonany w programie MS Access.

stkie pola ze wszystkich tabel z wyjątkiem pól przechowujących identyfikatory rekordów.

Konsekwencją wyboru programu MS Access jako narzędzia do projektowania i tworzenia bazy danych było zastosowanie metody udostępniania w Internecie związanej z tym oprogramowaniem. Technologia Active Server Pages (ASP) stworzona przez firmę Microsoft okazała się najlepszym wyborem. Aby móc z niej korzystać konieczne jest posiadanie konta na serwerze pracującym pod kontrolą jednego z sieciowych systemów operacyjnych firmy Microsoft (np. Windows NT, Windows 2000/2003 Server). Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego posiada taki serwer, dzięki czemu nie było konieczności poszukiwania konta na innych serwerach.

10. Korzystanie z bazy czasopism

Baza „Naukowe i fachowe czasopisma elektroniczne” znajduje się w Internecie pod adresem: <http://www.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma>. Dostęp do

bazy odbywa się za pomocą formularza wyszukiwawczego, indeksu alfabetycznego i indeksu dziedzinowego (rysunek 3). Pola formularza wyszukiwawczego wykonano przy użyciu standardowych znaczników języka HTML. Skrypty ASP przeplatają się ze znacznikami języka HTML, pozwalając na dostęp do danych znajdujących się w bazie czasopism.

Korzystanie z formularza wyszukiwawczego jest intuicyjne. Użytkownik ma do dyspozycji trzy pola tekstowe: fragment tytułu, ISSN, wydawca, do których sam może wpisywać wartości. Częstotliwość ukazywania się czasopisma wybierana jest z listy rozwijanej. Można wskazać jedną z następujących: Tygodnik, Dwutygodnik, Miesięcznik, Dwumiesięcznik, Kwartalnik, Półrocznik, Rocznic, Nieregularne, 3×/rok, 10×/rok. Bardzo przydatne w trakcie wyszukiwania mogą okazać się również pola wyboru znajdujące się pod wymienionymi polami. Pozwalają one na zawężanie wyszukiwań względem rodzaju czasopisma (naukowe lub fachowe), sposobu udostępniania (drukem i online lub tylko online). Można również

NAUKOWE I FACHOWE POLSKIE CZASOPISMA ELEKTRONICZNE

[Informacje o bazie]

WYSZUKIWANIE

Fragment tytułu:

ISSN:

Częstotliwość:

▼

Wydawca:

Rodzaj:

☒ naukowe i fachowe
☐ naukowe
☐ fachowe

Dostęp:

☒ druk i online
☐ tylko online

Oprócz spisów treści:

☐ abstrakty
☐ pełne teksty

formularz dodawania czasopism

INDEKS ALFABETYCZNY

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Z

INDEKS DZIEDZINOWY

administracja	alergologia	anatomia	anestezjologia	antropologia
archiwistyka	astronautyka	astronomia	balneologia	BHP
bibliotekoznawstwo i informacja naukowa	biochemia	biofizyka	biologia	biologia komórki

Rysunek 3. Formularz na stronie głównej bazy czasopism (indeks dziedzinowy skrócono).

Wybrane kryteria: częstotliwość=Półrocznik rodzaj=naukowe
abstrakty=TAK pełny tekst=TAK

1. AAEM Annals of Agricultural and Environmental Medicine
2. Archiwum Mineralogiczne
3. Bulletin of the Veterinary Institute in Pulawy
4. Current Topics In Biophysics
5. Electronic Journal of Polish Agricultural Universities
6. Human Movement
7. Implantoprotetyka
8. Nuclear Medicine Review
9. Perspectives in Environmental Sciences
10. Postępy w Chirurgii Głowy i Szyi
11. Problemy HIV i AIDS
12. Udar Mózgu

Rysunek 4. Przykładowy rezultat wyszukiwania za pomocą formularza.

Tytuł:	AAEM Annals of Agricultural and Environmental Medicine
Adres strony WWW:	http://www.aem.pl
ISSN:	1232-1966
Data początkowa:	1994
Data online:	1994
Wydawca:	Instytut Medycyny Wsi w Lublinie
Symbol UKD:	504 ; 63
Częstotliwość:	półrocznik
Spisy treści:	1994/1/1-
Abstrakty:	1996/3/1-
Pełne teksty:	1997/4/1-
Wskazówki dla autorów:	http://www.aem.pl/guidelines.htm
Fachowe:	NIE
Tylko online:	NIE
Wyszukiwarka:	NIE
Dziedzina:	rolnictwo ochrona środowiska

Rysunek 5. Szczegółowe informacje na temat wybranego czasopisma.

ograniczyć wyszukiwanie do periodyków posiadających abstrakty i/lub pełne teksty. Wynik wyszukiwania prezentowany jest w postaci listy, zawierającej tytuły czasopism spełniających kryteria określone w formularzu. Na rysunku 4. pokazano przykładowy wygląd takiej listy. W nagłówku znajduje się zawsze zapis kryteriów wyszukiwawczych określonych przez użytkownika.

Wybrana dziedzina: ochrona środowiska

1. AAEM Annals of Agricultural and Environmental Medicine
2. Archiwum Ochrony Środowiska
3. Aura
4. Dzikie Życie
5. Ekoprofit. Finanse, technologie, prawo
6. Ekotechnika
7. Ochrona Środowiska Prawo i Polityka
8. Perspectives in Environmental Sciences
9. Polish Journal of Environmental Studies
10. Problemy Ocen Środowiskowych
11. Przyroda Polska
12. WUG. Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie

Rysunek 6. Czasopisma z dziedziny „ochrona środowiska”.

Wybrana litera: L

1. LAB - Laboratoria, Aparatura, Badania
2. Laboratorium
3. Leczenie Ran
4. Lek w Polsce
5. Lekarz
6. Lekarz Rodzinny
7. Lekarz Wojskowy [Wydaw. Blackhorse]
8. Lekarz Wojskowy [Wydaw. Medpress]
9. Leśne Prace Badawcze
10. Lęk i Depresja
11. Logistyka
12. Logistyka a Jakość

Rysunek 7. Wykaz czasopism dla litery „L” z indeksu alfabetycznego.

Znalezione w wyniku wyszukiwania tytuły czasopism są odnośnikami prowadzącymi do pełnych opisów przechowywanych w bazie danych. Na rysunku 5. przedstawiono informacje, które pokażą się po wybraniu pierwszego czasopisma znajdującego się na liście z rysunku 4. Kliknięcie na odnośnik z pola „Adres strony WWW” przenosi użytkownika bezpośrednio na stronę czasopisma. Podobnie dzieje się po wybraniu „Wskazówki dla autorów”. Ostatnie pole opisu zawiera wykaz dziedzin, do których zostało przyporządkowane dane czasopismo. Każda z nazw dziedzin jest aktywnym odnośnikiem przenoszącym do wykazów dziedzinowych. Przykładem może być wykaz wygenerowany dla ochrony środowiska ukazany na ry-

sunku 6. Lista zbiorcza wszystkich dziedzin używanych w bazie znajduje się na stronie głównej pod indeksem alfabetycznym (rysunek 3). Dzięki skryptom generowana jest ona automatycznie na podstawie zawartości tabeli „Dziedziny”.

Każda z pozycji zbiorczego wykazu prowadzi do zestawienia podobnego do tego z rysunku 6. Na stronie głównej znajduje się również alfabetyczny indeks czasopism, stanowiący jeszcze jedną możliwość przeglądania czasopism. Wybór litery indeksu przenosi do zestawienia zawierającego wszystkie czasopisma, których tytuł zaczyna się od wybranej litery. Przykład dla litery „L” pokazano na rysunku 7. Elementy list dziedzinowych (rysunek 6.) i alfabetycznych (rysunek 7.) są, analogicznie jak to miało miejsce dla wyników wyszukiwania z użyciem formularza (rysunek 4.), odnośnikami prowadzącymi do pełnych opisów czasopism (rysunek 5.).

11. Analiza ilościowa

W listopadzie 2005 r. w bazie danych zarejestrowanych było 599 czasopism elektronicznych, z czego 463 z nich mają charakter naukowy, a 136 fachowy. Zdecydowana większość to odpowiedniki periodyków ukazujących się drukiem. Tylko 14 czasopism istnieje jedynie w wersji online. W 345 spośród wszystkich czasopism zamieszczane są abstrakty publikowanych na ich łamach artykułów. Prawie połowa wszystkich zgromadzonych w bazie czasopism – 277 – udostępnia pełne teksty artykułów. Jednak nie zawsze dotyczy to wszystkich artykułów. Bardzo często wydawcy ograniczają dostęp do pełnych tekstów udostępniając je tylko dla bieżącego numeru, dla wybranych losowo artykułów, czy też dla starszych numerów. Dostęp do pełnych tekstów może być również ograniczony do zarejestrowanych użytkowników (bez opłat), do prenumeratorów, jak również może być w pełni komercyjny, wymagający uiszczenia opłat. Wśród wydawców zamieszczających na witrynach czasopism pełne teksty dominują uczelnie wyższe, instytuty i ośrodki naukowo-badawcze, towarzystwa naukowe, fundacje. Wiele pełnych tekstów znajdziemy również na stronach specjalistycznych wydawnictw medycznych takich jak: Via Medica, Termedia i Borgis.

Inną ważną dla wielu czytelników i potencjalnych autorów informacją, którą często można spotkać na stronach WWW czasopism, są wskazówki dla autorów. Prawie połowa, bo aż 290 spośród 599 czasopism elektronicznych, takie instrukcje na swojej stronie umieszcza.

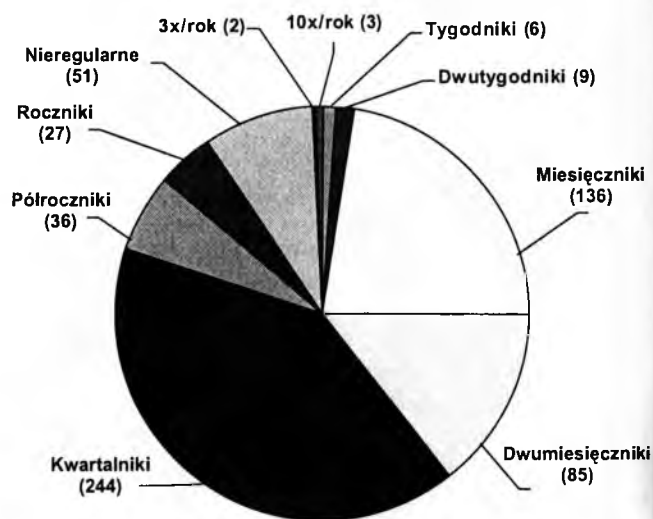
Utworzenie bazy danych naukowych i fachowych czasopism elektronicznych wymagało przejrzenia wielu istniejących już w sieci wykazów, gromadzących odnośniki do różnego typu czasopism. W tabeli 1 pokazano liczbę czasopism znalezionych w poszczególnych zestawieniach. W wielu przypadkach infor-

macje o tym samym czasopiśmie odnaleziono w kilku różnych źródłach, dlatego łączna liczba czasopism z całej tabeli przekracza liczbę wszystkich zgromadzonych w bazie. Trzeba również zaznaczyć, że własne poszukiwania w Internecie obejmują także analizę stron WWW wydawnictw publikujących czasopisma naukowe i fachowe: SIGMA-NOT, ELAMED, TERMEDIA, INFOR, Via Medica.

Tabela 1. Liczba czasopism znalezionych w wykorzystanych źródłach.

Rodzaj źródła	Liczba czasopism
Własne poszukiwania w Internecie	242
Index Copernicus	123
Strona Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu	102
Baza danych ISSN Online	93
Baza danych BazTech	91
Lista Wiktora Gawareckiego	74
Strona Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku	60
Strona Głównej Biblioteki Lekarskiej	14
EBIB	8

Częstotliwość ukazywania się czasopism elektronicznych jest bardzo zróżnicowana, o czym świadczy obecność aż 10 kategorii. Najczęściej wybieraną przez instytucje sprawcze częstotliwością jest kwartalnik. Kolejne miejsca zajmują: miesięcznik, dwumiesięcznik, wydawnictwo nieregularne, półrocznik i rocznik. Najrzadziej spotykany jest dwutygodnik, tygodnik,

Wykres 1. Liczba czasopism elektronicznych w zależności od częstotliwości ukazywania się.

oraz 3 lub 10 publikacji w roku. Szczegółowe zestawienie częstotliwości wydawania czasopism elektronicznych znajduje się na wykresie 1. Obok kategorii określającej częstotliwość podana jest odpowiednia liczba czasopism.

W procesie indeksowania czasopisma zostały przydzielone do odpowiadającym im treściowo dziedzin. Łącznie utworzono w tym celu 143 dziedziny – 270 czasopism posiada co najmniej 2 przyporządkowane dziedziny. Maksymalna liczba dziedzin przydzielonych jednemu czasopismu to 4 (dwa wystąpienia); 329 periodykom elektronicznym przypisano tylko jedną dziedzinę. Wśród dziedzin najczęściej pojawia się medycyna. Jednak jest to szczególny przypadek, który został wyjaśniony szczegółowo w rozdziale 6. Po medycynie najwięcej czasopism pochodzi z prawa, matematyki i nauk politycznych. Wykaz najliczniej reprezentowanych dziedzin przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Dziedziny z największą liczbą czasopism.

Liczba czasopism	Nazwa dziedziny
193	medycyna
33	prawo
22	matematyka
17	nauki polityczne
15	neurologia
14	bibliotekoznawstwo i informacja naukowa
14	chemia
14	psychologia
13	fizyka
12	ochrona środowiska
12	kultura fizyczna
12	choroby układu krążenia
12	finanse
12	farmacja
12	elektrotechnika
12	ginekologia
11	przemysł spożywczy
11	organizacja i zarządzanie
10	psychiatria
10	przemysł chemiczny
10	zoologia
10	administracja
10	biologia
10	stomatologia
10	onkologia

12. Plany na przyszłość

Zdajemy sobie sprawę, że samo stworzenie bazy i jej umieszczenie w Internecie to nie wszystko. Równie ważna w przyszłości będzie jej stała aktualizacja (zwłaszcza sprawdzanie adresów WWW), dodawanie nowych tytułów oraz usuwanie nieaktualnych. W obu tych przypadkach liczymy także na korzystających z naszej bazy. Komunikację z nami z pewnością ułatwi stworzony przez nas formularz dodawania nowych tytułów, a także e-mailowy kontakt, który umożliwi przesłanie wszelkich uwag i sugestii. Będziemy za nie szczególnie wdzięczni.

Literatura cytowana

- [1] Stepowicz M.: *Czasopisma w Internecie*. „Biuletyn EBIB” [online]. 1999, nr 2 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/e002-07.html>
- [2] Piotrowska E., Zajac R.: *Czasopisma elektroniczne w bibliotekach naukowych*. „Biuletyn EBIB” [online]. 2002, nr 7 (36) [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/piotrowska.php>
- [3] Górniak T., Kowalewska U.: *Czasopisma elektroniczne w bibliotekach polskich uczelni wyższych*. „Bibliotekarz” 2003 nr 7/8 s. 21-25.
- [4] Gawarecki W.: *Czasopisma elektroniczne: charakterystyka i próba klasyfikacji*. „Przegląd Biblioteczny” 1999 nr 3 s. 141-147.
- [5] Reitz J. M.: *ODLIS – Online Dictionary for Library and Information Science* [online]. 2004 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: http://lu.com/odlis/odlis_e.cfm
- [6] Stefaniak B.: *Źródła informacji naukowej*. W: *Informacja naukowa*. Red. W. Pindłowa. Kraków [w przygotowaniu].
- [7] Zawado H.: *Elektroniczne wydawnictwa ciągłe w bibliotekach*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2002 nr 2 (80) s. 86-93.
- [8] *BazTech – Baza zawartości polskich czasopism technicznych* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://baztech.icm.edu.pl/>
- [9] Gawarecki W.: *Lista polskich czasopism elektronicznych oraz elektronicznych odpowiedników periodyków drukowanych* [online]. [dostęp: 2005-10-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://bilon.miks.uj.edu.pl/archiwum/czasopisma/pol.html>
- [10] *Index Copernicus – Journal Master List* [online]. Medical Science International 2001-2005 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://journals.indexcopernicus.com/>
- [11] *Katalog Mediów Polskich* [online]. Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://media.onet.pl>
- [12] *Polskie czasopisma online na obcych serwerach* [online]. Poznań: Biblioteki Głównej Akademii Medycznej [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: http://www2.bg.am.poznan.pl/czasopisma/inne_serwery.php?lang=pol&type=pol

- [13] *E-czasopisma polskie ogólnodostępne* [online]. Gdańsk: Biblioteka Główna Akademii Medycznej [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.biblioteka.amg.gda.pl/index.php?action=strona&id=130>
- [14] *Główna Biblioteka Lekarska – Czasopisma polskie* [online]. Warszawa: Główna Biblioteka Lekarska [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.gbl.waw.pl/czasopisma-polskie.htm>
- [15] *Polski Serwer Prawa* [online]. Wydaw. Prawnicze LEX [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.prawo.lex.pl/>
- [16] *Wydawnictwo SIGMA-NOT* [online]. 2005 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sigma-not.pl/>
- [17] *Wydawnictwo Elamed* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.elamed.com.pl/>
- [18] *Wydawnictwo Termedia* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.termedia.pl/page.php>
- [19] *Infor.pl* [online]. Grupa Wydawnicza INFOR [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.infor.pl/>
- [20] *Via Medica – Wydawnictwo Medyczne* [online]. Gdańsk: Wydaw. Via Medica [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.viamedica.pl/>
- [21] *Witryna czasopism* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://witryna.czasopism.pl/pl/>
- [22] *EBIB – Czasopisma: Polskie Czasopisma Bibliotekarskie* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/czasopisma/czasopismo.php?spisy=tak>
- [23] *Katalog NUKAT* [online]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nukat.edu.pl/katalog/>

Dr Aneta DRABEK – Oddział Informacji Naukowej. Biblioteka Główna. Uniwersytet Śląski. Adres: 40-032 Katowice, ul. Bankowa 14; tel. (032) 359-11-11; e-mail: adrabek@bg.us.edu.pl

Dr Arkadiusz PULIKOWSKI – Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Uniwersytet Śląski. Adres: 40-032 Katowice, pl. Sejmu Śląskiego 1; tel. (032) 2009-311; e-mail: pulikows@us.edu.pl